

Jože
Felc

September

V gimnazijo smo prišli šolarji iz naše vasi utrujeni. Močni že, ne pa spretni in zlahtni kot tisti, ki so se iz belih in gladkih hiš kot nekaj samo po sebi umevnega napotili v ta sveti hram.

Otroci smo prišli ta dan v mesto z očeti in mamkami. Ne vem, zakaj je bilo to potrebno. Ti nevšečni spremljevalci so namreč polagali v nas svoj prived srečne prihodnosti oziroma svojega večnega življenja,

kajti imeti dobre otroke pomeni staršem v naši vasi in verjetno povsod sveto imetje časti, ki je nad časom — čisto blizu božjega trajanja je.

Zelo potihno se je to dogajalo. — Moj bo dohtar. Moja bo učiteljica ali pa šribarica. Moj bo mojster. Moj manipulant. Moj pisatelj, mogoče celo minister! Moja bo filmska igralka . . . Moja!

Tako je o Maji mislila Platnarica.

Vsak je nekaj velikega mislil o svojem otroku.

Pa saj nismo bili tisto jesensko jutro otroci, ker otroci nikdar niso utrujeni. Mi smo lezli v svet odrešenja s svincem strahu v nogah in z bremenom materine ali očetove vere. Tako določna je bila, da nas je vse skupaj tiščala k tlom kot soparni dan. To nista bila Jezus Kristus ali Stalin, ki smo morali nekoč vanju verovati; pa smo že tedaj slutili, da ju ne bomo s svojo človeško nečednostjo dohiteli nikdar. Prvega zato ne, ker smo ga varali z grehom; celo kleli smo ga in kar nezavedno smo se sprijaznili, da s tem odrešenjem verjetno in na žalost ne bo nič.

In s Stalinom je bilo podobno. Samo drugače se je bilo zgodilo. Ko smo ga že skoraj vsi srečali in blagrovali, so nad njim obupali tisti, ki so ga nam pred tem predstavljali kot našo in svojo edino možnost. In smo zdvomili nad to usranijo tudi mi.

Tako kot se namreč zaslepljeni ali na smrt zaljubljeni človek ne more sprijazniti, da pač morajo hoditi na WC na primer tudi njegovi bogovi, tudi njegove največje ljubezni ali ideali, tako tega s Stalinom nismo zmogli razumeti mi. Ko pa se človek zave — ko zagleda nerazumljeno prevaro svoje velike ljubezni, boga, idealov, se zdrzne v svojih koreninah in ni mu

težko poimenovati v svojem jeziku in tudi v svojem duhu ne nekaterih stvari z besedami: sranje, drek, gnoj, pa še z drugimi izrazi, ki ga tako ali drugače vežejo z biologijo oziroma določneje z zoologijo. Tako je.

Brez boga smo se torej lotili požirati mesto, v katerem je bila gimnazija, ta trnova pot v človeški raj.

— Gimnazija ni gasilski dom, tudi cerkev ni in tudi združni dom ne. Gimnazija je kot neke vrste ministrstvo. Tako je rekel moj ded. Kaj je mislil s tem, ne bom zvedel nikdar.

Za nas pa, ki smo tisto jutro pricepetali v mesto naphanih želodcev zelja in fižola, je bila gimnazija beli hotel, poln pregrešne naslade; seveda predvsem mesa vseh vrst. Tako strašno smo obupali nad bogovi, da smo čisto na dnu nedoločnega in plahega iskrenja, nekakšne živalske poduhovljenosti, zaslutili celo naslado lastnega mesa in . . .

Ne, tega si tisti čas nismo znali prav zamišljati. Gimnazijci iz naše vasi že ne. Starši so nad nami bedeli kot dobri angeli varuhi. Ni nam bilo dovoljeno prodirati v te hudičeve skrivnosti. Pregrešnosti. V ta seks. Zgodilo se je že res, da je kakšen ponavljalec kdaj med telovadbo ali v grmovju za šolo prijel kakšno lepo punčko za te božje darove. Pa tudi to se je bilo zgodilo, da so si veliki ponavljalci med seboj cure kazali in se med tem kislo režali. In to pred našimi očmi — pred očmi pridnih, nedolžnih otrok, ki bodo šli po koncu te nepopolne učenosti v gimnazijo. Pred očmi nas, ki nas je tovarišica Agata izbrala, videvala sebe v nas itd.

Toda naslado smo slutili. Pogrevala jo je skrivnost, ki v teh letih pleniči v srcu in drugod; ogenj, ki mu ni moč zaupati in ga razumeti, ki se v njem rodiš in zgoriš. In si v njem preklet in poblagoslovljen v imenu svobode ter očeta, sina in svetega duha. Se pravi tistih dveh stvari, ki sta prva povojna leta obrezovali naše človeško drevo jesen za jesenjo — pomlad za pomladjo.

Toliko so naredile za nas — svoboda ter oče, sin in sveti duh, da bomo s temi stvarmi živeli do smrti, ker živeti brez otroštva se ne da, ker brez vere, doživljene v otroštvu, si nič, ker brez katere od teh stvari si ovca. Žival, ki ji ni dano upati, da bo kdaj svobodna in še manj zavedati se, da je suženj nečesa, kar je končnost bivanja. Nič.

Šli smo. To ni bila procesija ali prvomajski sprevod ali pogreb. Ti sprevodi so v eno misel, željo, svobodo, žalost ali smrt razvrščen bataljon državljanov. Naša pot v mesto pa je bilo tipanje posameznikov. Ni bil »juriš«; postopno obleganje mesta je bilo.

— Pa če bi ga res zavzeli, sem mislil oziroma je mislila moja mama. Mesto. Moč. Lepota.

Tam ni pavrov in umazanih zablod. V mestu pravzaprav ni nič in je vse. Zato smo tipali s koraki strahu v sveti kraj. Kajti kjer je vse in ni nič, tudi zbiraš lahko med ničem in vsem. (Toda o tem pozneje, ker življenje se s prihodom v mesto vendarle ne konča.)

Šli smo zgodaj, da bi bili še pred osmo tam. S seboj smo nesli v celofan zavito spričevalo osnovne šole oziroma »izkaz o uspehu in vedenju«. Na zadnji strani »izkaza« nam je Josip Broz Tito zapisal, da se moramo učiti pač zato, ker s tem koristimo domovini. In toliko smo bili tisto jesensko jutro pokvarjeni, da smo že globoko v svoji pameti in v pametih svojih spremljevalcev — mater ali očetov — zasledili smisel — a pokvarjen smisel, da smo domovina pravzaprav samo mi. Kdo drug pa? Domovina v meni in tebi. Takrat smo še zelo verjeli tudi besedi »tebi«. Pozneje — v življenju — je bilo teh »vere, upanja in ljubezni« manj. »Sebi, sebi«, je prišlo nezavedno nad nas. Zakaj se je to v tem pozlačenem socializmu zgodilo? Ta »sebi, sebi«? Ne vem. Toda takrat, ko smo oblegali gimnazijo, tega gotovo še ni bilo. To pa dobro vem. Naj me hudič vzame, če ni to res.

Hudič! V to nasprotstvo boga in človeka verjamem vse bolj; takrat ga še nisem slutil čisto tako kot danes. Tisto obleganje mesta je bilo namreč: »Mi gremo v napad kot silen vihar, nad njim rdeča zvezda se sveti« itd.

Toda koga smo pravzaprav napadli iz svoje načete vere v Jezusa Kristusa in Josipa Visarionoviča Stalina? Napadli smo črva, ki je te vere dalje glodal. Torej smo bili mi osvobodilna vojska. Nekakšen Maocetungov pohod. Črv ni bilo mesto, kot bi se kakemu omejenemu državljanu lahko po vsem tem zdelo. Črv so bila tista begajoča sporočila, ki so nad nas iz mesta prihajala kot aprilski dež in poškopila po ognju naše vere, ki ga je zakuril ta ali oni ideolog. Sprva veseli ogenj se je navadno pozneje potegnil vase, stišal se je, obmolnil, ob tem pa naprej gorel v nas — tako kot v človekovih možganih gori ali vsaj tli, vse tisto, kar je kdaj kdo zažgal. To je usodno.

Nismo se torej lotili mesta. Lotiti smo se nameravali dvomov, ki so poganjali v nas in so — tako smo sklepali — gotovo pljuskali iz nekega mesta. To pa je bilo zapleteno poslanstvo. Bolj zapleteno, kot je vsebina tuje besede: gimnazija. Pa tako čudno to spet ni, saj se dobrote in prekletstva navadno rode in potem pariyo na istem mestu.

V mestu.

To parjenje je kurbsko sladostrastje. Eden je v prevari, drugi v pohoti. Iz tega se rodi človek. To sem mislil. In tako sem mislil in vem, da je tako mislila tudi Maja, ki se je tisto jutro s Platnarico napatila v mesto.

— Zakaj človek tako misli?

— Zato, ker je premajhen, da bi bil bog.

To je govorila babica, ki me je poblagoslovila s pogledom in molitvijo, ko sem odhajal. Ded in oče sta bila medtem tiho. Noč so bili njuni pogledi.

— Vrnil, vrnil, je odmevalo v močeh, ki so se razdajale praznini belih hiš in izvotljeni svobodí.

Tovarišica Agata, žarek med oblaki človeške nesreče, nas je poslala v gimnazijo le nekaj. Ne vem, po kakšnem ključu nas je izbirala. Ta ključ je, se mi zdi, odklepal ne le vrata njenih prostorov, ampak v tem primeru predvsem velikanske duri, pred katerimi stoji človek — otrok — takrat, ko

jih hoče po vsej sili odpreti in stopiti v žalost in veselje svojega lastnega stvarjenja.

Tovarišica Agata nas je pognala v gimnazijo.

Pognala, ker če ne bi bilo nje, bi zadremali po kotih naše vasi, se oprijeli kakšnega priložnostnega zasluzka, se nekako dotihotapili do vojašnice, se medtem še malo pobarabili in zapili, se za poskus grešno pobabili, po nesreči morda celo kaj spočeli iz svojih poblaznelih organov.

In punčke; tudi te so šle — štiri punčke iz naše vasi — v gimnazijo. Te bi se morda izpridile s ponavljalci. Nekaj časa bi še odganjale ta sitni mrčes, potem pa . . . Tako bi se zgodilo, kot se zmeraj in kot je verjetno dobro in slabo. Življenje.

Tovarišica Agata je z nami imela višje načrte. Višje kot naše mamke in očeti, ki so sicer govorili iz svoje sebične ljubezni do sebe — se pravi svojih otrok, ki so — njihovo večno življenje.

— Naj gre otrok v šolo, da mu ne bo treba delati, garati kot meni in tebi, je oče pogledal mamo. Pri tem pa, prepričan sem, ni razumel poti socializma, najmanj pa poslanstva dela, ki mu moramo dati »čast in oblast«. Pa mu dajmo čast in oblast, ostane delo, delo. To pa pomeni, da je to kazen božja, ker ko je bog Adama pregnal iz raja, mu je zabičal kazen; da bo pač skoraj na vekov veke v potu svojega obraza jedel svoj kruh. — Delati bo moral prekleti človek, ker je izdal boga. Tako sem vse to sklapljal v verigo človeškega življenja.

Tovarišica Agata pa je razumela te stvari drugače.

Tovarišica Agata — ta neporočena, strupena in žlahtna mati vseh otrok naše vasi, je bezala iz vsakega svoje. Ker je po njenem res vsak nekaj premogel v svoji glavi ali rokah. Večkrat sem na to nelepo gospodično tovarišico učiteljico (kakor za koga) mislil in jo blagroval. Niso je metale iz tira ponesrečene ideologije, še manj drobne, pa lahko krute in umazane človeške zablode, ki jim je prizanesljivo rekla pomote. Stala je kot kamen nad vsem. Zato, ker ni bila mati, ker ni bila posurovela strast, strupena bolečina, zatohel smrad . . .

Agata!

Ona ni bila mi, medtem ko bi bili mi nezavedno radi ona — v vsem, kar je bila, in začuda morda še bolj v tistem, kar ni mogla biti.

Izbrala nas je torej in nas poslala v mesto. Ko smo navsezgodaj šli tisti septembrski dan ob reki — zdaj se je ta par odlepil od vasi, za njim oni, pa Mirko pa Maja pa Janez pa jaz pa Franciska in drugi — je šla njena dobrota z nami. In njen skriti srd nad slabostjo je šel tudi. Pravzaprav je bilo z nami vse, kar je bila ona. Mi smo bili ona.

V belem prostoru smo čakali. Vaščani smo prišli prvi, čeprav smo morali priti najdalj. Hiša je bila prevelika, stopnice predolge. Zato nas je razred, kamor so nas pripeljale nekakšne puščice, sprejel kot varna domačija. Kot da razred ni del prevelike bele palače, ministrstva, kot je rekel moj ded. Mame in očeti, leseni in žalostni, so se vstopili zadaj. Češ, zaradi varnosti. Tako so skleпали. Na srečo jih je bilo toliko, da se ni dalo reči, h ka-

teremu kdo sodi, in bili so v svojem lesu podobni bogcem iz lipovine, ki jih je rezljajl moj ded.

Potem so prišli tudi mestni. Sami, brez staršev. Naše mame in očeti v kotu so zato postali navlaka. Gledali smo se med sabo in se kleli.

Prostor se je postopoma trpal in postajali smo čreda. Saj pasme niso niti toliko pomembne — več pasem je bilo — in združevati smo se hočeš nočeš morali v čredo.

Nekateri, ki so vstopali, so bili večji in se zdeli pametnejši, drugi so se ozirali v pasmo naših staršev za vrati, češ, kdo in od kod so pa ti »tipi«.

Naši starši, gotovo jim je ukazala tovarišica Agata, naj nas prvi dan spremljajo v šolo, pa so postajali res vse bolj togi in zdi se mi, da so smrdeli.

V razredu so se klali duhovi po rožah in štali. To je stopnjevalo trpljenje. Občutje krivde, da živi, prihaja nad človeka tedaj, kadar čaka na ponižanje. Zdaj je bilo tako. Pa kakšno ponižanje naj bi pravzaprav bilo to, saj nas je sem poslala tovarišica Agata, ki ve, kaj je socialistična modrost tega sveta?!

Stali smo v soju svoje lastne moči oziroma šibkosti in bili samota brez moči in brez šibkosti. Celó brez srca. Samo del nesmiselnega in posurovelega prerivanja smo postali. Ali je to veliko zaupanje tovarišice Agate? Ali je zasnovala to namenoma? Tako kot Bog, ki maliči tiste, ki jih ljubi?

In tovarišica Agata je bila neke vrste bog, s strastjo se je vdajala pohoti naših nerazumljenih posilstev. Pri tem pa je ostajala deviška kot sveta Barbara.

No, znašli smo se v zmešnjavi boja za zrak, oblegani od mestnih škricev in lepih punčk, ki so še bolj zvite in hinavske kot Maja, ki tudi dišijo po radostih mesta.

Maja. Lepa je že, toda njeno veselje in njena sreča sta vendarle skoraj povsem razumljena. Ničesar takega ni v njenem brstenju, da ne bi bilo iz dneva v dan moč dojeti (in ne vem kako in zakaj skrito poželeti). Te lepe mestne damice pa, ki so se kot jagode na častitljivem delu paternoštra nabirale v moji bolni glavi, so vame prinašale nov strah in novo zablodo. Pogovarjale so se s fanti, ki so se ravnodušno vstopali obnje in jih vlekli iz topoglave zabitosti, ki jo pač fanti teh let s koraki in z željo odvratno prinašajo v zrelo človekovo (žensko) čud. Mi pa, ki smo se pritihotapili pod vodstvom tovarišice Agate v belo mesto, smo bili v najgloblji biti vendarle zrela čreda. Čreda ovc, a taka čreda, na katero gospodar gotovo nekaj da. Ki jo pod večer, ko se čreda vrne z napajališča, z mislijo pogladi, češ, uspeva, lepo raste, še čez poletje bom to gojil, potem . . . Potem bo mesa, si misli gospodar in se počoha po pleši. Zaripli gospodar. Živali to slutijo in so radostne v svoji polnosti, čeprav njihova polnost pomeni smrt. Toda živali žive za življenje, ker življenje nikdar ni jaz, ampak vedno ti. Jaz poginem, ti živiš. Ti pogineš, jaz živim. To je krog. Vdani slinasti rilci topoglave črede izražajo tako življenje.

Razred se je napolnil, naše mamke in očete je sakramenska mestna mularija stisnila čisto k oknu. Ko bi jih prišlo še več, bi se morali naši

stisniti k vratom ali umakniti na temen hodnik. Pravzaprav pa šele dolg hodnik gimnazije šepeta, da je ta hiša velika in že vsa posurovela od zablod in časti, ki brste v njeni dostojanstveni moči. Takrat bi šele dojeli zlo, ki bo naslednja štiri leta vrtelo njihove otroke — apostole svete Agate, sem pomislil.

Ura je že zdavnaj odbila osem. Razred so razganjali glasovi in duhovi. Glasovi zla in duhovi po štali in parfumu.

Ali je to red? sem se spraševal v togi stiski. Tovarišica Agata je stopila v razred vedno ob uri, ki jo je določal šolski red. Celu na bolezen se ni ozirala. Celu bolezen je bila zanjo pomota. Taka je bila. Hotela je, da smo bili taki tudi mi. Toda tudi pomote je maličila. Naše in pomote Boga ali koga tretjega. Lepih meščanov pa zamuda ni vznemirjala. Samo po sebi se jim je zdelo umevno, da se to novo življenje ne more začeti ob osmih. Vedeli so, da jim življenje odslej ne bodo ravnale nekakšne tovarišice Agate, ampak profesorji.

Profesorji so generali, niso »poručniki« ali vodniki, sem natolceval. Tovarišica Agata — naša vaška učiteljica pa je samo »poručnik«, ki mora izpolnjevati ukaze generalov. Ti vedno zahtevajo od nižjih več, kot pa zmorejo sami. Kdo pa jih je potem imenoval za generale, sem dalje dvomil o resnici sveta.

Naši starši za vrati so se začeli prestopati. Tiščalo jih je na vodo. Ali pa še kaj več, sem se tresel od napetosti, ki se je z vodo nabirala tudi v mojih mehovih potrpljenja. Če nobenega profesorja ne bo, bi tudi meni utegnilo odkapljati na polakiran parket. Kako je s to stvarjo pri punčkah? Pri Franciski? Maji ne bi ušlo nikdar. Pretrmasta je in preponosna. Pod klop so se v naši osnovni šoli uscali vedno samo revčki. Taki, ki so gledali doma krave in svinje, ki te stvari brez zadrege spuščajo podse. Pa je bilo v šolskem scanju prav zares nekaj kravjega. Na primer pri Franciski! Medtem ko ji je kapljalo na gladki pod, se je uboga Franciska s potolaženo žalostjo zagledala v črno tablo in hkrati vase, v notranji svet, ki je gaj otroka ali duševnega bolnika in ga odrešuje stiske krutega sveta.

Da, uscal se bom! Oglednil sem se. Mama je vdano čakala novega poglavja moje — svoje usode. Ta zmorejo samo mame in Agate.

Ob vsem tem pa je naphan razred živel svoje slepo življenje. Nisem prav čutil tega. Vse manj ljudi sem videl, vse bolj poln vode sem bil. Spreminjal sem se v prapočelo. Iz njega je prihajalo vse to, zasnutki nekakšnega boja za oblast. Iz moje vode sta rasla srd in sla po ponigliavem žrtju, ki oblegata red, kot si ga zamišljajo generali in predsedniki. To je tisto. Res je, iz vode prihaja.

Potem ko je bil že ves razred poln vode, se je med gnečo zrinila profesorica. Debela, zaripla, majhna, mrka, žalostna, potlačena od gorja in astme. Nekoliko prestrašena se je zdela od vseh oči drobnih srebrnih sardin, ki so se zagledale vanjo, in od vode, ki ji je iz mene zatekala v požiralnik. Priplavala je za kateder.

Tisto z generali se je v hipu porušilo v meni.

— Bekarica, je šlo med otroki, ki so poznali profesorico. V tem šepetanju je bilo nekaj presenečenja in nekaj strahu.

— Bekarica, sem se sklonil k Maji. Ne vem, kaj sem ji hotel povedati s tem, saj me je ta resna gospa spominjala kvečjemu na kako suho ostarelo tercialko. Nič nisem vedel o njej, na trenutke se mi je pa vendarle zdela nekoliko podobna tovarišici Agati. V najslabši izdaji.

Bekarica pa je plavala, plavala po mojem oceanu, in ko je telesno priplavala do katedra, je začela plavati s tolsto besedo. Iz kratkotrajnega molka so kot gobe zrasle njene togotne besede. Pa to niso bili jurčki, lisičke, mavrahi itd., bile so križanci med mušnico in gobo atomske eksplozije.

— Otroci, gimnazija ni osnovna šola, kjer se uče otroci, je pobijala v enem stavku samo sebe. Gimnazija je za odrasle ljudi. Mi vas pozdravljamo, je bilo razumeti, kot da se ima namen vikati ali pa kot da je ona gimnazija. Ker ste odrasli, boste morali pokazati določeno količino resnosti. Da bo delo nemoteno potekalo, je požrla belo suho slino, se bomo morali držati hišnega reda, ki je napisan na vratih in si ga lahko preberete. Vsi s starši vred smo se tisti hip ozrli k vratom, kjer ni bilo prilepljenega nobenega plakata. Ona pa je že predavala dalje. — Izvolili bomo predsednika razreda, blagajnika . . . Še prej pa se bomo razdelili na dva razreda. Eden bo A, drugi bo B.

V razred se je, zadržano sicer a vendarle dovolj jasno, pritihotapil nemir. Vse skupaj je postajalo ponesrečen zbor volivcev.

— Ajmo, odličnjaki naprej! je Bekarica postajala živahnejša. V vrsto!

Zrnil sem se s svojim Tihim oceanom, s Francisko in Majo med lepe punčke k tabli. Nič nisem mislil, ker voda nič ne more misliti, zato mora zanjo misliti veter. Prestavljali so nas od tega k onemu koncu, preštevali, Bekarica me je mimogrede enkrat s tolstim komolcem obrisala po mokrem čelu. Slutil sem mamin ponos, ker sem se že prvo uro znašel med »odličniki« — tako je odličnjakom rekla teta Pepa. Toda ne glede na ta uvodni blagor sem bil na žalost ta trenutek ocean, ki ne more misliti. Voda, iz katere molé delfini ter kiti svoje hrbte in se po njej podi in uživa otroško veselje praživljenja, iz katerega so zrasli tovarišice Elza, Agata, Bekarica, Tito, Maja, župnik in morda celo sam ljubi Bog.

Prestopanje v razredu je postalo silnejše, disciplina je, se mi zdi, šla prav ta trenutek na vekov veke rakom žvižgat. In tako kot z vsemi stvarmi na svetu, se je tudi s to delitvijo zgodilo, da smo se dobili nesrečni v A in srečni v B. (Pozneje sem moral ta čudni vtis popraviti, saj se je porodil iz nespameti moje vode, toda vtis je bil in nihče ga nikdar ne bo mogel iztisniti iz mojih prostorov.) Voda pa je norela, žuborela, skakljala, valovila v vetru profesorice Bekarice.

— Po zvonjenju bo vstopil v razred profesor. Pozdravili ga boste tako, da boste vsak na svojem prostoru mirno stali. Vsak teden bo en dijak reditelj, ki bo poročal ob začetku ure, kdo manjka, če je kaj posebnega itd. Med malimi odmori ne boste smeli zapuščati razreda, med glavnim odmorom pa bo — malica, se je razlezla v lakoto.

Kaj pa voda! sem pomislil in se oglednil. Že pred tem so se tisti iz B in naši starši umaknili v druge prostore. Gotovo so šli mimo kakšnega sekreta, sem bil še bolj voda.

— Razrednikova ura bo čas, ko boste reševali razne probleme. Prestopkom bo ob konferencah sledil opomin, če se bodo prestopki vrstili, bo pa ukor. Prvi ukor bo po razredniku, lahko tudi po ravnatelju, je postala generalska. Kako bi ji pristajali škornji in čelada. Najhujša kazen pa bo — izključitev, je zavzdihnila, kot da je dospela na vrh svete gore — Triglava.

Razred je obnemel — ko se potuhne voda, stopi v človeško srce tišina, ki je skrb, strah, groza, dolgo hiranje itd. Ker »tiha voda globoko dere«.

Kje je mama? sem jo iskal skozi stene in zatohlost.

— Kot sem rekla, posledici učnega neuspeha bosta opomin ali graja. Tisto med ena in dve bo opomin, čista ena pa bo — graja, se je nasmehnila. S tem nasmeškom je skoraj potrdila moj sum, da to ni tovarišica Agata, da bo delila graje in ukore, kot se ji bo pač zljubilo, da se ne bo ozirala na pomote — celo na tiste ne, ki pridejo v pamet po nekakšnem nerazumljivem smislu in jih je, kot rečeno, naša vaška učiteljica tako zvito in spodbudno obšla.

— To bo pa hudič, sem se sklonil k tujcu ob sebi, a obmolčal, ker je bil očitno močnejši, lepši in modrejši od mene. »Prekleti škric,« je padel kamen v vodo.

Vojko! sem naslednji dan zvedel. Lep je bil in zadržan. Tisto o škricu, kar je napljuskala moja voda, je bilo v tem primeru huda pomota.

Vojko, posedli so naju v drugi klopi, je namreč zame ostal za zmeraj nedosegljiva daljava. Po mojem je moral biti razpet med svojim herojskim imenom in lepo človeško podobo na eni strani ter zadržanim, vase zazrtim pogledom na drugi. Ta vase zazrti pogled ni bil pri Vojku nobena slabost ali kaprica; menim, da je bila to njegova prava stvarnost, notranji gaj. Najbolj je bilo vprašljivo njegovo ime.

Hudiča, če mu ne bi bolj pristajalo Janko, sem kdaj mislil. Pa so najbrž starši želeli Vojka. Da so s tem imenom počastili heroja, da so morda s sinovim imenom hoteli dalje bojevati kako nedokončano bitko za svetle cilje, po katerih so zahrepeneli leta 1941, da so s tem imenom darovali še svojo zadnjo daritev, da so s tem imenom dali piko na i svojemu poslanstvu . . . Kdo ve?! Kajti starši hočejo živeti v svojih otrocih. In tako, kot je ta ideal vroč, tako so razočaranja z njim v zvezi mrzla. To pa že dozoreva v bivanje. Ne prevroča ne prehladna voda. Vedno je bilo tako in vedno bo tako. Krop je potrebno doliti samo takrat, kadar se voda grozeče ohlaja in z ledenico je nasprotno.

Bekarica se je potem trapila z domovino. Predavala je, da nam je dodeljena kot življenje in smrt (Oton Župančič) in da mali slovenski narod potrebuje velikih ljudi.

— To morate postati vi, bodoči pesniki, inženirji, zdravniki, profesorji, se je prvič ta dan nasmehnila in vem, da je bil ta smeh dvom. Dvom pa mi je bil takrat in vedno poslej najpristnejša rezultanta v paralelogramu sil

mojega duha. Zato je Bekarica ta trenutek prišla k meni in mi z jezikom oči povedala, da je tudi življenje tega dne sicer vredno živeti, ne pa mu povsem verjeti. (Bolj da — kot ne, ker ste mladi. Čisto pa ne, ker boste jutri še potrebovali resnic.)

— Glejte, je bila Bekarica slednjič tovarišica Agata, včasih bo komu zmanjkalo moči. Vsi mu bomo pomagali. Zato, ker se trudi, a ne zmore. Toda tistim, ki bodo izigravali gimnazijo, bomo vsi skupaj odklonili pomoč. Tudi taki so med nami.

To mi je bilo povšeči zato, ker je Bekarica v svojem referatu predvidela zlo, ki ga na romanju k resnicam strupeni ideologi navadno z levo roko obidejo, ker je pač njihova resnica zanje tako bleščeča in vabljliva.

No, v tej veliki hiši sekreti niso na prosti pad kot v bajtah na vasi. In dovolj jih je. Porcelanasti in beli so. Pa ne nedolžni. Toliko odpočivanja je v njih, da beseda sekret za ta zatočišča sploh ni prava beseda. WC.

Potem smo bili dijaki. Mene in take kot jaz so nagnetli v majhno, zanikrno in vso prestreljeno hišo. Dijaški dom. Ta hiša je bila polna miši in lepih vzgojiteljic. Preden sem se tega dne truden in lačen sesedel na vegasto posteljo, jo je s solzami pokropila moja mama, me potem pokrižala in se rdečih oči sama vrnila domov.

(Odlomek iz romana »Urnik«)

Pesmi

Radu
Carneci

»Pride namreč ura, ko se moraš izpovedati tudi svojim bližnjim, ko moraš pogumno pogledati v oči svetu, ki išče skrivnosti, resnice in bistva — vse tisto, kar je v očeh časa tvoje znamenje, samo tvoje... In ta ura je prišla...«

Tako je zapisal romunski pesnik Radu Carneci v uvodu k svojemu pesniškemu izboru, ki je izšel v preteklem letu in pomeni popolno dozorelost in plemenito žetev tega svojevrstnega romunskega pesnika. Ta izbor, skrbno sestavljen iz najboljšega v njegovih desetih prejšnjih zbirkah, je hkrati pesnikov poldan umetniškega ustvarjenja.

»Od tod,« pravi v istem uvodu, »sem si dovolil pogled nazaj. S strahom, z nostalgijo, pa tudi s tihim veseljem, da je nekaj izpolnjeno... Mnogi so si upali napraviti tak korak bolj mladi po letih, drugi so našli v sebi dovolj moči, da so lahko čakali... Zdaj sem jaz na vrsti pod zvezdo, ki me vodi...«

Radu Carneci, ki opravlja tudi posle književnega sekretarja v romunski zvezi pisateljev, se je že zdavnaj uvrstil v sam vrh romunskih ustvarjalcev. Če omenimo samo nekaj temeljnih kamnov iz njegove poezije: malone pogenski kult sonca... svetloba, ki mu pomeni milje, klimo... globoko doživljanje življenja... kot nadaljevanje preteklih generacij v sebi... izredna čustvenost, kozmičen ritem... silovita dramatičnost... nenehno hotenje navzgor... pa tudi nenehna navzočnost smrti... pejsaž, ki ga je zdaj ujel, zdaj zgubil, zato nenehna alternativna navdušenja ali obžalovanja... svojevrsten stil, kontemplativna narava... pesnik se giblje med mitologijo, legendo